Odéd: o milosrdných Samařanech

Původ materiálu
Jiří Tengler
Pořadí v lekci
28

Téma

Prorocké slovo zasahuje do lidských životů a Bůh proměňuje lidský úděl — z kořistnických vítězů se stávají velkorysí sousedé a poražení se vracejí šťastně domů.

Cíl

- Ukázat, že rozdíl mezi dobrem a zlem bývá dobře patrný a že mezi dobrem a zlem se lze s Boží pomocí aktivně rozhodovat.
- Starším dětem přiblížit ježíšovský pohled, že pomoci a slitovaní se lze nadít i od lidí, u nichž bychom to neočekávali.

Pro učitele

Biblický text: 2. Paralipomenon 28,1–15

Výkladové poznámky

- Místo krkolomného označení se pro knihy Paralipomenon užívají i přístupnější názvy „Knihy kronik“ či „Knihy letopisů“. (Slovo „paralipomenon“ označuje v řečtině věci „odložené“ či „opominuté“. Látka obsažená v knihách Paralipomenon je převyprávěním královských příběhů z knih Samuelových a Královských se zvláštním zaměřením na Judsko.)
- Po krátkém období ve společném státě žil Boží lid po staletí rozdělen ve dvou královstvích. Mocnější izraelské království na severu (hlavní město Samaří) vydatně nasávalo náboženské obyčeje z pohanského okolí. Na jihu se nacházelo menší království judské (hlavní město Jeruzalém), v němž nadále vládli potomci krále Davida. Vztah mezi oběma královstvími byl složitý, jelikož každé sledovalo svou vlastní politiku. Někdy z nich byli spojenci, jindy protivníci. Řevnivost mezi národy přetrvala i po zániku obou království až do novozákonní doby. Dnes vedle miliónů Judejců/Židů žije necelých 1000 Samařanů.

- Severní království je Judejcům předkládáno jako odstrašující příklad zpohanštělého náboženství. Tento rys zachycují v naší kapitole verše 1–2: *Judský král Achaz nečinil, co je správné v Hospodinových očích, jako to činil jeho otec David. Chodil po cestě králů izraelských. Dokonce odlil sochy baalů.*
- Král Achaz zřizoval po celé zemi oltáře k poctě cizím bohům, kromě toho se dopustil mimořádně kruté ohavnosti, když své syny v rámci pohanských obřadů upálil.
- Bezbožnost činí národ zranitelným. Judsko není schopno ubránit se útoku pohanských Aramejců, k nimž se bezcitně připojili i bratrští Izraelci. „Válka se živí sama“, proto vítězové odvádějí zajatce jako kořist do své země.
- Jinak neznámý prorok Odéd promluví v Hospodinově jménu a přiměje Izraelce, aby se zcela vzdali své kořisti a zajaté bratry propustili. I přes pohanský nános zůstává severní Izrael v Boží péči a Boží slovo v něm působí.
- Oddíl 28,1–15 je výjimečný tím, že je obsažen pouze v druhé knize letopisů. Nemá obdobu ve Starém zákoně! Bylo nutné jej do Bible doplnit. Oddíl je ekumenicky otevřený. Ukazuje Judejcům, že i ti druzí a jinak věřící v Hospodina ze sousedního Samařska jsou vystaveni Božímu slovu a dávají se vést spravedlností a milosrdenstvím. Dopad do Nového zákona je patrný: Žid (= Judejec) Ježíš dává opakovaně Samařany za příklad svým krajanům. (Milosrdný Samařan L 10,25–37; jediný vděčný mezi uzdravenými malomocnými je Samařan L 17,12–19; rozhovor se Samařankou J 4,4–29.)

Úskalí

Neoznačujte porážku Judejců jako trest za jejich bezbožnost. Bůh takto bezprostředně lidské bezbožnosti netrestá. (Ve vyznání víry říkáme, že soud nade všemi nastane až při Kristovu příchodu.) Izraelci byli bezbožní více než Juda, a přesto zvítězili… V biblickém pohledu Hospodin neposkytuje pomoc lidu, který o jeho pomoc nestojí, když se upíná k jiným bohům.

Pro vojenskou srážku podobných rozměrů neexistuje sebemenší historický doklad ani obdoba v celých antických dějinách. Naopak 2Kr 16,5 dokonce uvádí, že aramejsko-izraelské tažení proti Achazovi bylo neúspěšné! Nezdůrazňujte nepředstavitelný počet zabitých (120 000) a zajatých (200 000), jenž sotva může být skutečný, neboť by zdecimoval naprostou většinu tehdejšího judského obyvatelstva. Okrouhlá čísla spíše zobrazují drtivost porážky a zároveň nesmírnost samařského slitování.

Odkazy

Lukáš 10,25–37 — milosrdný Samařan

Pro děti

Předškoláci

Návod: Děti budou pomocí palce ukazovat rozdíl mezi dobrým a zlým. Palec nahoru značí dobře, palec dolů značí špatně. Napřed bude nácvik, poté budou ve vyprávění reagovat na jednotlivé výpovědi — místa pro dotaz „Je to dobře?“ jsou označena [?].

Jsou lidé dobří a jsou lidé zlí. Někteří lidé druhým ubližují, trápí je nebo se jim posmívají. Jiní lidé naopak druhým pomáhají a dělají jejich život krásnější a bohatší. Pán Bůh nám pomáhá poznat, kdo je dobrý a kdo špatný. Dnes si vyzkoušíme, jak je od sebe rozpoznat.

Připravte si ruce: když ukážete palcem nahoru, znamená to dobře. Když ukážete palcem dolů, znamená to špatně.

Ukažte mi palcem, jaké to je, když někdo:

- pěkně zpívá;
- rozbíjí věci (třeba okna, nebo hračky);
- na druhé křičí;
- uvaří chutné jídlo;
- bije druhé lidi;
- věří v Pána Boha.

Když vám to tak šikovně jde, poslouchejte, co se kdysi dávno stalo Božímu lidu. Byl král jménem Achaz a ten si přál, aby jeho království bylo silné a aby v něm lidé žili rádi. Je to dobře, ukažte? [?] Přál si, aby se jeho království ubránilo nepřátelům a prosil Pána Boha o pomoc. [?] Ale později dostal král nový nápad: bude lepší, když nám nebude pomáhat jen jeden Bůh, pozveme si na pomoc i jiné bohy, ve které věří lidé v cizích krajích. [?] Král postavil pro cizí bohy a bohyně chrámy, lidé se mohli modlit, ke komu je napadlo. Chodili se modlit k různým bohům a mysleli si, že jejich království bude opravdu silné. [?] Dokonce král chtěl novým bohům ukázat, jak si jich váží, tak pro ně uspořádal slavnost s velikým ohněm, do kterého hodil své syny, aby shořeli. [?] Byl to dobrý král, nebo špatný král?

Špatný král Achaz vládl svému království špatně. Království bylo slabé. Přišli nepřátelé, aby proti Achazovu království bojovali. Ubránil se špatný král Achaz, nebo zvítězili nepřátelé? Zvítězili nepřátelé a z království si domů odnášeli všechno cenné — zlato, stříbro, drahokamy, zbraně, vzácné nádobí atd. Odváděli si s sebou také zajatce — muže, ženy, děti. Chtěli si z nich doma udělat otroky, aby pro ně zadarmo pracovali až do konce života. [?]

Když vojáci přivedli zajatce domů, lidé v ulicích na ně s radostí hleděli. „Tihle otroci za nás budou dělat tu nejtěžší práci!“ Ale všichni se neradovali. Mezi lidmi byl Boží prorok Odéd, který o všem přemýšlel. Ptal se: „Je dobře, že budeme mít otroky? Líbí se Pánu Bohu, když pro nás budou dřít ženy a děti?“ Co myslíte, dal by Pán Bůh palec nahoru či dolů?

Odéd řekl svému lidu: „Propusťte zajatce domů! Nechovejte se špatně jako oni ve svém království! Pamatujte na Pána Boha, který má s lidmi soucit.“ Řekl prorok správnou věc? [?] Lidé se zarazili a proroka poslechli. Dali zajatcům svobodu. „Můžete jít domů.“ [?] Někteří zajatci ale domů jít nemohli — byli hladoví, zranění, nebo neměli boty. Lidé jim tedy pomohli. Ošetřili je, dali jim najíst, darovali jim boty. [?] Potom je s ochranou doprovodili až domů.

Pán Bůh proměňuje lidská srdce. Lidé poslechli Božího proroka, který jim říkal, aby druhým pomáhali. Proto i my čteme Bibli, abychom k druhým přistupovali s láskou a pomocí. Aby i nad námi Pán Bůh ukázal palcem nahoru.

Aktivita: Děti si mohou vyzkoušet pomoc nemocným — ošetřit namalovanou ránu, ovinout ji obvazem, zalepit.

Mladší školní děti

Byla dvě království. Jedno se nacházelo v úrodné rovině, bylo velké, mocné, slavné. Jeho hlavní město se jmenovalo Samaří. Druhé království v horách bylo malé, slabé, nevýznamné, hlavním městem byl Jeruzalém. V obou královstvích žil Boží lid — lid, který si Pán Bůh vybral, aby plnil jeho vůli a aby světu ukazoval Boží věrnost a dobrotu. V obou královstvích lidé znali Boží zákon, Boží přikázání, podle nichž měli žít a jít cestou za štěstím.

Ve kterém království byste chtěli žít? V bohatším, nebo v chudším? A chtěli byste žít v bohatším království, když vám prozradím, že v něm lidé na Pána Boha příliš nedbali. Nezajímali se o Boží přikázání, starali se jen o svoje bohatství. Vymýšleli různé způsoby, jak si zajistit štěstí. Postavili chrámy pro různé zahraniční bohy a bohyně. Řekli si: „Čím více bohů budeme mít, tím lépe se nám bude žít.“ Klaněli se cizím bohům, přinášeli jim různé oběti, někdy dokonce pro ně zabili i vlastní děti.

Král Achaz v Jeruzalémě viděl, jak se lidem v sousedním Samařsku daří. „My jsme chudí a oni bohatí. Naši proroci nám říkají, že máme uctívat jen jediného Boha Hospodina. My prostě máme málo bohů. Naši sousedé mají více božstev a jsou bohatí. Nebudu už poslouchat proroky. Pořídíme se další, nové bohy a povede se nám lépe.“ Král Achaz dělal vše jako v sousedním království — odsunul Hospodina jako nepotřebného, uctíval cizí bohy, pořádal pro ně slavnosti a při jedné slavnosti dokonce dal ve velikém ohni spálit své syny, aby božstvům ukázal, jak velice si jich váží.

Byl Achaz dobrý král? Když pekař peče špatný chleba, obstojí jeho pekařství? Budou k němu lidé chodit nakupovat? Když zpěvák špatně zpívá, obstojí jeho písničky? Budou je lidé rádi poslouchat? A když nějaký král špatně vládne, obstojí jeho království? Budou v něm lidé šťastní, když je bude krmit lží, nenávistí a smrtí?

Achazovo království bylo slabé dál, král mu vládnul špatně. Přišla nepřátelská vojska a království snadno dobyla. Cizí bohové mu nepomohli. Vítězní nepřátelé si domů odnášeli všechno cenné — zlato, stříbro, drahokamy, zbraně, vzácné nádobí atd. Odváděli si s sebou také zajatce — muže, ženy, děti. Chtěli si z nich doma udělat otroky, aby pro ně zadarmo pracovali až do konce života. Copak si asi zajatci mysleli? Byli rádi, že vsadili na cizí božstva? Doufali, že jim bohové pomůžou v cizí zemi? Anebo se zajatci rozpomněli na jediného pravého Boha Hospodina a prosili jej s lítostí o pomoc? Co byste dělali vy?

Zajatci byli přivedeni do Samaří. V hlavním městě mocného království se obyvatelé radovali. „Budeme mít otroky, kteří za nás budou dělat těžkou práci! Naši bohové nám dali vítězství. Budeme ještě bohatší.“ Ale všichni se neradovali. V zemi žil prorok Odéd, který nespoléhal na cizí bohy, nýbrž pořád doufal v jediného Boha Hospodina. Připomínal si Boží přikázání a Boží slitování. Věděl, že na neštěstí druhých lidí nelze vybudovat svoje vlastní štěstí. Stvořitel světa je přítelem pomoci a lásky. Odéd k lidu promluvil: „Nedělejte z poražených sousedů otroky. Vždyť jsou to lidé jako vy, vaši bratři a sestry. Zapomněli na Boží pravdu a lásku, proto prohráli. Copak chcete dopadnout jako oni? Buďte milosrdní a propusťte je!“

A teď přijde nejtěžší otázka — co udělali Samařané? Poslechli výzvu Božího proroka, nebo se drželi svých chladných a necitlivých božstev? Stal se zázrak — Boží slovo zapracovalo v jejich srdcích a oni se rozhodli vzdát se válečné kořisti a pomohli poraženým. Propustili zajatce, dali jim najíst, napít, ošetřili jejich rány, oblékli je a tomu, kdo neměl boty, dali nové. Potom všechny doprovodili až na hranici jejich země a tam se s nimi rozloučili. Přišli sice o otroky, ale získali přátelské sousedy. Co je víc? Smíření a pokoj mezi lidmi jsou velikým darem Božím.

Dávný příběh o milosrdných Samařanech ukazuje, že každý člověk se rozhoduje mezi dobrem a zlem a s Boží pomocí se může rozhodnout pro dobro. Proto Pán Ježíš vyprávěl příběh o milosrdném Samařanovi, který pomohl zbitému cizinci. Bible nás učí s láskou a s pomocí přistupovat ke všem lidem. Umíme se chovat milosrdně jako Samařané?

Aktivita: Děti mohou pokusit samy převyprávět podobenství o milosrdném Samařanovi na podkladě obrázků v knize či tištěné předloze. Ofocené obrázky mohou děti skládat do správného pořadí. (Vhodná předloha v: *Ježíšova podobenství*, Praha: Kalich, 2005).

Starší školní děti

Vyprávění je stejné jako u mladších dětí, rozšířené o podněty:

1) Jak se pozná špatný král, špatný ministr, špatný politik? Dělá věci, které nepomáhají lidem, nýbrž jim škodí. Nehledá spravedlnost a pokoj mezi lidmi, nýbrž zisk a oblibu. Může země — království či republika — založená na falešných jistotách, na lži a klamu obstát? Můžou natrvalo obstát lidé, kteří nestaví svůj život na Dárci života, nýbrž se snaží získat život na všelijakých místech, třeba jako kořist na úkor druhých? Boží cesta ale vede jinudy, jak ukazuje dávný příběh.

2) Od starších dětí lze očekávat, že podobenství o milosrdném Samařanovi znají, mohou tedy začít „rekonstrukcí" podobenství pomocí obrázků. Další vyprávění lze uvést slovy: Ježíš vyprávěl podobenství o milosrdném Samařanovi. Chtěl lidem ukázat, že v každém člověku se může díky Bohu probudit slitování a každý se může rozhodnout místo zla pro dobro. V Bibli máme ještě jeden příběh o rozhodnutí pro dobro, které udělali Samařané. Přesně takové příběhy o lidském obratu od zla k dobru se Kristu líbí, neboť nás vedou do Boží dobroty, do Božího království.

3) Porovnejte na závěr podobenství s příběhem o Odédovi. Jaká byla příčina střetu, kdo je oběť, kdo útočník, kdo pomocník, kdo do situace vnáší Boží pohled? Oběť je opuštěný poutník či lid, jenž se ocitl v pustině, když opustil Boha. V 2Pa 28 je útočníkem i pomocníkem samařský lid — prochází proměnou. Ježíšův pohled na člověka je prorocký — stejně jako Odéd doufá v obrat k lepšímu.

Pomůcky: Butterworth, Nick: *Ježíšova podobenství.* Praha: Kalich, 2005; ve farních knihovnách může být mezi jinými k nalezení brožurka *Milosrdný Samaritán* s ilustracemi Kees de Korta, vydaná v Biblickou společností ČSFR v roce 1990. Existuje i verze na diapozitivech. Podobenství o Samařanovi v obrázcích; červená fixa, obvaz, náplast.

Přesah

Samaritáni představují z pohledu většinových Židů odpadlickou, cizí skupinu. Přesto se od ní lze nadít pomoci. Je to překvapení, jak se mi může cizinec přiblížit, jak mi může být bližním. Co očekáváme od cizích lidí — pomoc, nebo ohrožení? Důvěřujeme Bohu, že jeho slitování působí i v úplně jiných lidech? Má příběh o samařsko-židovské spolupráci význam pro náš vztah k cizincům v naší zemi?

Liturgie

Písně

Biblický text k zapamatování

„Jestliže má tvůj nepřítel hlad, nasyť ho, a má-li žízeň, dej mu pít; tím ho zahanbíš a přivedeš k lítosti.“ Nedej se přemoci zlem, ale přemáhej zlo dobrem.

(Ř 12,20–21; nebo jen verš 21)

Rituál

Každou postavu může provázet jedna píseň, kterou můžete zpívat nebo její část skandovat. Zde navrhujeme refrén písně *Srdce čisté* (Svítá 349).

Děti a učitelé se mohou navzájem pozdravit podáním ruky a slovy „Pokoj tobě“.

Znají děti z kostela pozdravení pokoje? Zdraví se také s ostatními? Lze jej vysvětlit pomoci liturgického gesta. Jsme různí lidé, a přesto se spolu setkáváme. V Božím Duchu se snažíme přijít k sobě blíže — podobně jako Samařané a Židé.

Okénko do bohoslužeb

Když se lidé zdraví, mohou to udělat jenom slovy: Dobrý den. Ahoj. Čau. Nebo si mohou navzájem podat ruce.

Podaná ruka znamená: Nechci ti ublížit. Jsem tady pro tebe. Mohu ti pomoci — tady je má ruka. Důležité je, aby si ruce po zápase podali sportovci, když třeba ve fotbale jedni vyhráli a druzí prohráli. Dávají najevo: Nejsme nepřátelé. Mohou si podat ruce k usmíření vítězové a poražení, když jedni prohráli válku?

O tom bude dnešní vyprávění o poražených Judejcích, o vítězných Samařanech a o proroku Odédovi, který Božím slovem proměnil jejich vztah.

Modlitba

Pane Bože, ty jsi dobrý a laskavý. Prosíme, obměkči naše srdce, ať jsme i my dobří a laskaví k lidem kolem nás. Amen.

Kam dále
Podobenství o Samařanovi v obrázcích (www.theologische-buchhandlung.de)
Odkaz na píseň
Kdo mě z pout mých ven vyvodí
Nové přikázání (SV364)
Přemýšlej, děkuj a služ (SV273)
Cílová skupina

Mladší školní

Předškolní

Starší školní

Katechetické cykly

Dál přece nejdeme sami II (Od Samuele k Šalomounovi + Od Elijáše k mesiášovi)

Biblický odkaz (kat)

1 Paralipomenon 28,1–15